

Projekat energetske efikasnosti u obrazovanju u Crnoj Gori

Država:	Crna Gora
Broj projekta:	54660
Poslovni sektor:	Infrastruktura EMEA
Vrsta obavještenja:	Državno
Kategorija zaštite životne sredine:	B
Ciljani datum odluke Borda:	9. oktobar 2024
Status:	potpisan
PSD dostavljen:	26. jun 2024.

Opis Projekta

Obezbjedenje državnog kredita Vladi Crnoj Gori u iznosu do 20 miliona eura za finansiranje implementacije mjera energetske efikasnosti u 24 javne obrazovne zgrade koje se nalaze u 10 gradova širom Crne Gore („Projekat“). Objekte čine 18 osnovnih, 3 srednje škole, 2 obdaništa i jedna visoka škola.

Ciljevi projekta:

Poboljšanje energetske performansi odabranih javnih obrazovnih zgrada i poboljšanje toplotnog komfora, boljeg zdravlja i udobnosti za preko 19.000 korisnika kroz poboljšanje sistema grijanja, hlađenja, ventilacije i toplotne izolacije fasada zgrada. Doprinos smanjenju emisija gasova staklene bašte i potrošnje energije, čime se ostvaruje ušteda električne energije i grijanja.

Uticaj na tranziciju

ETI 60.

Očekivani tranzicioni uticaj Projekta potiče prvenstveno od kvaliteta zelene tranzicije prema Bančinom pristupu tranziciji ka zelenoj ekonomiji („GET“) jer će 100% investicije doprinijeti poboljšanju energetske efikasnosti javnih zgrada i rezultirati značajnim smanjenjem emisije CO₂. Očekuje se da će projekat omogućiti uštede energije procijenjene na 22.319 MWh godišnje, ili 53% u odnosu na postojeće stanje. Ukupna ušteda gasova staklene bašte („GHG“) se procjenjuje na 4.273 t CO₂ ili 52% godišnje.

Informacija o klijentu

CRNA GORA

Klijent i korisnik kredita je Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija Crne Gore, koje je odgovorno za obrazovnu politiku, strateške odluke, održavanje i kapitalna ulaganja u obrazovne objekte. Ministarstvo obavlja poslove uprave u oblasti obrazovanja koja obuhvata: (i) predškolsko, osnovno i inkluzivno obrazovanje; (ii) opšte srednje, stručno i doživotno

obrazovanje; (iii) obrazovanje i obuka pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica; i (iv) visoko obrazovanje.

Rezime finansiranja od strane EBRD-a

20.000.000,00 eura

Državni zajam Crnoj Gori u iznosu do 20 miliona eura.

Ukupni troškovi projekta

24.100.000,00 eura

Ukupna procijenjena vrijednost projekta je 24,1 milion eura.

Rezime o zaštiti životne sredine i socijalnim pitanjima

Kategorizovano B u skladu sa ESP iz 2019. godine. Projekat će generisati mnoge ekološke i društvene koristi („E&S“) od poboljšane energetske efikasnosti postojećih obrazovnih zgrada i korišćenja obnovljivih izvora energije, uključujući smanjenu potrošnju energije i smanjenje emisija gasova staklene bašte, bolje osvetljenje i izolaciju, poboljšanu otpornost na uticaje povezane sa klimatskim promenama, poboljšan kvalitet vazduha u zatvorenom prostoru i ukupnu udobnost obrazovnih zgrada za njihove korisnike.

Ekološka i društvena dužna pažnja („ESDD“) sastojala se od E&S revizije i procjene prioriternih investicija koje su sprovedli nezavisni konsultanti, uključujući pregled materijala koji sadrže azbest („ACM“) i procjenu bezbjednosti života i požara na visokom nivou za lokacije projekta. Utvrđeno je da će sistemi upravljanja E&S klijenta i interni E&S kapaciteti za uspješno sprovođenje poboljšanja energetske efikasnosti u obrazovnim objektima, kao i njihove prakse upravljanja radnom snagom i izvođačima radova zahtijevati dalje poboljšanje.

Projekat će proći kroz proces odobravanja obima radova za svaku od 24 obrazovne zgrade kojima su potrebna poboljšanja energetske efikasnosti nakon što glavni projekat bude završen i biće potrebno dobiti neophodne građevinske i ekološke dozvole, odobrenja i ovlašćenja.

Projekat neće zahtijevati nikakvo dodatno otkupljivanje zemljišta, a svi građevinski radovi će se odvijati u okviru postojećih lokacija. Projekat će se realizovati pretežno u urbanom okruženju i neće imati uticaja na osjetljiva područja ili zaštićena mesta. Planirano je da sve obrazovne zgrade nastave da pružaju usluge tokom građevinskih radova i ne očekuje se prekid.

Gdje god je to moguće, radovi će se odvijati tokom praznika kada je korišćenje zgrada ograničeno. Pošto pogođene grupe mogu uključivati ranjive osobe (djecu), rizici od rodnog nasilja i zdravstvene njege su takođe razmotreni, a Klijent će preduzeti neophodne mjere kako bi izbjegao sve potencijalne rizike za ranjive osobe.

Potencijalni uticaji i rizici po životnu sredinu i bezbjednost su povezani sa fazom izgradnje, uključujući stvaranje prašine i buke, povećan saobraćaj i smetnje, rizike po zdravlje i bezbjednost učenika i osoblja. Glavni receptori ovih uticaja biće korisnici obrazovnih zgrada. ESDD je identifikovao potrebu za poboljšanjem skladištenja i odlaganja opasnog i neopasnog otpada na lokacijama, uključujući stare fluorescentne i halogene lampe. Na tri lokacije je identifikovana mogućnost prisustva azbesta u zidovima fiskulturne sale i krovnim pločicama od valovitog cementa. Za to će biti potrebno razviti plan upravljanja ACM-om za svaku pogođenu lokaciju i sprovesti ga prije početka građevinskih radova, a sve ACM-ove će morati ukloniti i odložiti kompetentni izvođači radova. Okvirni plan upravljanja ACM-om je pripremljen za projekat i specifične akcije su dodate u ESAP, dok će konsultant PIU pomoći u daljem ispitivanju azbesta za svaku lokaciju. Klijent će takođe morati da razvije i sprovede proceduru za

pripravnost i reagovanje u vanrednim situacijama za obrazovne gradilišta. OIE će se proizvoditi iz distribuiranih solarnih PV panela instaliranih prvenstveno na krovovima zgrada, a kumulativni kapacitet za sve lokacije biće ispod 1 MW. Pošto se radi o maloj solarnoj komponenti, rizici lanca snabdijevanja biće upravljani kroz proces nabavke i dodatne zahteve za Klijenta i izvođače radova u planu zaštite životne sredine i socijalnih pitanja („ESAP“), u skladu sa upravljačkim pristupom Banke.

ESDD je potvrdio da su svi uticaji i rizici privremeni, specifični za lokaciju i da se mogu efikasno izbjeći, smanjiti ili otkloniti sprovođenjem mera ublažavanja navedenih u planu upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima projekta („ESMP“) i ESAP-u. Jedijnica za implemtaciju (PIU) će biti osnovan od strane Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija i predstavnika objekata, a konsultant za podršku PIU će biti angažovan da pruži stručnost u postupcima tendera, prethodnim izvođenjima ACM istraživanja i planovima upravljanja ACM-om pripremi za sve pogođene zgrade, praćenju životne sredine i socijalne zaštite i opštem izveštavanju o projektu. Izvođač radova će biti obavezan da razvije i sprovede plan upravljanja životnom sredinom i socijalnim pitanjima u građevinarstvu („CESMP“), koji uključuje plan upravljanja građevinskim otpadom, plan bezbednosti i zdravlja na radu („OHS“), plan bezbednosti i zdravlja zajednice i plan upravljanja saobraćajem. Zgrade će takođe morati da sprovedu korektivne mere identifikovane u proceni bezbjednosti života i od požara, a ograničen broj lokacija sa prisustvom ACM-a takođe će zahtijevati sprovođenje plana upravljanja ACM-om. On će se baviti identifikovanim nedostacima u postojećoj infrastrukturi i procedurama, sa primarnim fokusom na davanje prioriteta bezbjednosti svih korisnika zgrada. Za projekat je razvijen sveobuhvatni plan angažovanja zainteresovanih strana („SEP“), uključujući mehanizam za žalbe, i moraće biti u potpunosti sproveden.

ESAP je razvijen i dogovoren sa Klijentom kako bi se riješila ova pitanja i podržala sprovođenje projekta i upravljanje.

Tehnička podrška

Projekat uključuje tehničku podršku za pomoć Klijentu pri:

1. Podrški u realizaciji projekta i procjeni uticaja na životnu sredinu zgrada - podrški u realizaciji ESAP-a, tehničkim specifikacijama za pripremu tendera za mere energetske efikasnosti u zgradama.

Zadatak će osigurati brzo i efikasno izvršenje projekta pružanjem pomoći i Klijentu i EBRD-u. Odgovornosti konsultanta uključuju pripremu tenderske dokumentacije, podršku u nabavci za ugovore i podršku u realizaciji ESAP-a i godišnjem izveštavanju o zaštiti životne sredine i bezbednosti za Klijenta.

Ova tehnička podrška će biti finansirana iz kredita.

2. Priprema projektovanja i nadzor radova - priprema preliminarog i detaljnog projekta, nadzor radova biće obezbeđeni u tri odvojena zadatka za tri regiona.

Zadatak će osigurati brzo i efikasno izvršenje projekta pružanjem pomoći i Klijentu i EBRD-u. Odgovornosti konsultanta uključuju pripremu idejnih i glavnih projekata, tehničkih specifikacija za tendersku dokumentaciju, nadzor i podršku u realizaciji ESAP-a i godišnjem izveštavanju o zaštiti životne sredine i bezbjednosti za Klijenta.

Ova tehnička podrška će biti finansirana iz kredita.

Aditivnost

Dodatna vrijednost Banke proizilazi iz: (i) obezbjeđenja finansiranja sa dugim rokom koji nije dostupan u Crnoj Gori iz lokalnih ili međunarodnih komercijalnih izvora pod razumnim uslovima i rokovima; (ii) zatvaranje jaza u finansiranju za investicije javnog sektora bez istiskivanja drugih izvora kao što su međunarodne finansijske institucije, vlade ili komercijalne banke; (iii) jačanje

kapaciteta klijenta; (iv) unapređenje prakse na nivou sektora; viši standardi uključenosti i rodne ravnopravnosti i (v) najbolji međunarodni standardi nabavki.

Kontakt klijenta

Vesna Krivokapić
kabinet@mpni.gov.me
+382 20 410 100
+ 382 67 113 382
<https://www.gov.me/mps>
Vaka Djurovica bb 81000
Podgorica
Montenegro

Opšte informacije o tranziciji

Dodatne informacije o pristupu EBRD-a u oblasti mjerenja uticaja tranzicije su dostupne [ovdje](#).

Poslovne prilike

Za poslovne prilike ili nabavku, kontaktirajte kompaniju klijenta.

Za mogućnosti poslovanja sa EBRD (koje nijesu vezane za nabavku) kontaktirajte:

Tel: +44 20 7338 7168

Email: projectenquiries@ebrd.com

Za projekte u javnom sektoru, posjetite [EBRD Nabavka](#):

Tel: +44 20 7338 6794

Email: procurement@ebrd.com

Opšti upiti

Konkretni upiti mogu biti upućeni putem [EBRD Obrasca za upite](#).

Politika zaštite životne sredine i socijalna politika (ESP)

[Politika zaštite životne sredine i socijalna politika \(ESP\)](#) i odgovarajući Uslovi za realizaciju (UR) utvrđuju načine na koje EBRD sprovodi svoje odredbe za razvoj „ekološki prihvatljivog i održivog razvoja“. ESP i UR uključuju posebne odredbe kojih klijenti treba da se pridržavaju sa primjenjivim uslovima iz nacionalnih zakona u oblasti javnih informacija i konsultacija, i uspostavlja žalbeni mehanizam za prijem i lakše rješavanje pritužbi i žalbi zainteresovanih strana, pogotovo pitanja vezanih za učinak klijenta i projekta u oblasti životne sredine i socijalnih pitanja. Srazmjerno prirodi o obimu rizika i uticaja projekta na životnu sredinu i socijalna pitanja, EBRD dodatno zahtijeva od svojih klijenata da po potrebi

objavljaju informacije o rizicima i uticajima koji proizilaze iz projekta, ili da preduzmu smislene konsultacije sa zainteresovanim stranama i razmotre i odgovore na povratne informacije koje dobiju od njih.

Više informacija o praksama EBRD-a u ovoj oblasti navedeno je u [ESP](#).

Integritet i usklađenost sa regulativom

Kancelarija Glavnog službenika za usklađenost sa regulativom (OCCO) EBRD-a promoviše dobro upravljanje i osigurava primjenu najviših standarda integriteta u svim aktivnostima Banke u skladu sa najboljom međunarodnom praksom. Detaljna analiza vezana za integritet se sprovodi za sve klijente Banke kako bi se osiguralo da projekti ne predstavljaju neprihvatljiv rizik po integritet ili reputaciju Banke. Banka vjeruje da je identifikovanje i rješavanje pitanja tokom faza odobrenja projekta najefikasnije sredstvo za obezbjeđivanje integriteta transakcija Banke.

OCCO igra ključnu ulogu u ovim naporima zaštite, a takođe pomaže u praćenju rizika po integritet projekata u periodu nakon ulaganja.

OCCO je takođe odgovorna za sprovođenje istrage na osnovu navoda o prevari, korupciji i nedoličnom ponašanju za projekte koje finansira EBRD. Svako, bilo unutar ili izvan Banke, ko sumnja na prevaru ili korupciju, treba da podnese pisani izvještaj Glavnom službeniku za usklađenost sa regulativom putem elektronske pošte na compliance@ebrd.com. OCCO će postupati po svim prijavljenim pitanjima radi daljeg praćenja. Svi izvještaji, uključujući anonimne izvještaje, će biti pregledani. Izvještaji se mogu dostaviti na bilo kojem jeziku Banke ili jeziku zemalja u kojima Banka posluje. Pružene informacije moraju biti navedene u dobroj vjeri.

Politika pristupa informacijama (AIP)

Politika pristupa informacijama (AIP) utvrđuje kako će EBRD objavljivati informacije i konsultovati se sa zainteresovanim stranama kako bi promovisala bolju svijest i razumijevanje njenih strategija, politika i operacija nakon stupanja na snagu 1. januara 2020. godine. Molimo posjetite stranicu [Politike pristupa informacijama](#) kako biste saznali koje informacije su dostupne na internet stranici EBRD-a.

Posebne zahtjeve za dobijanjem informacija možete uputiti putem [EBRD Obrasca za upite](#).

Nezavisni projektni mehanizam odgovornosti (IPAM)

Ukoliko su naponi za rješavanje problema vezanih za životnu sredinu, socijalna pitanja ili objavljivanje podataka od strane Klijenta ili Banke neuspješni (npr. putem žalbenog mehanizma Klijenta na nivou projekta ili direktnim angažovanjem sa rukovodstvom Banke), pojedinci i organizacije mogu da pokušaju rješavanje problema kroz EBRD nezavisni projektni mehanizam odgovornosti.

IPAM nezavisno preispituje pitanja Projekata za koje se smatra da su nanijeli (ili bi mogla da nanese) štetu. Svrha ovog mehanizma je: da podrži dijalog između zainteresovanih strana na Projektu kako bi se riješila pitanja vezana za zaštitu životne sredine, socijalna pitanja i javno

objavljivanje; da utvrdi da li je Banka poštovala svoju [Politiku zaštite životne sredine i socijalnu politiku](#) ili odredbe svoje [Politike pristupa informacijama](#) koje su specifične za Projekat; i, gdje je primjenjivo, da riješi bilo koje postojeće nepoštovanje ovih politika, istovremeno spriječavajući buduće nepoštovanje propisa od strane Banke.

Molimo vas da posjetite [internet stranicu Nezavisnog projektnog mehanizma odgovornosti](#) da biste saznali više o IPAM-u i njegovom mandatu; [načinu podnošenja žalbe](#); ili kontaktirajte IPAM putem adrese e-pošte ipam@ebrd.com za smjernice i više informacija o IPAM-u i o načinu podnošenja žalbe.